

"ПОГОДЖЕНО"

Ректор ІДГУ _____

проф. Лебеденко О.М.

" " _____ 2011 р.

Програма вступних випробувань з географії на базі загальноосвітніх навчальних закладів

Програму вступного випробування розроблено на основі чинної програми з географії для 6 – 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів.

Метою вступних випробувань з географії є:

- виявити і оцінити рівень навчальних досягнень учасників;
- оцінити ступінь підготовленості учасників вступної компанії до подальшого навчання в вищому навчальному закладі.

Завдання вступних випробувань з географії – оцінити в учасників вступних випробувань:

- сформованість комплексного, просторового, соціально орієнтованого уявлення про Землю на основі краєзнавчого, регіонального та планетарного підходів;
- використання географічних компетенцій, необхідних у повсякденному житті та майбутній трудовій діяльності;
- розвиток географічного мислення;
- здатність застосовувати географічні знання та набуті вміння для аналізу природних, суспільних і господарських процесів, подій, явищ;
- рівень сформованості географічної культури.

На іспиті з географії вступник повинен:

- а) вільно користуватись фізичними, економічними і політико-адміністративними картами;
- б) уміти дати зв'язну характеристику елементів природного середовища (рельєфу, клімату, вод, ґрунтів, рослинності, тваринного світу) і показати основні взаємозв'язки між окремими елементами природного середовища;
- в) уміти дати господарську оцінку природним умовам, показати зв'язки між природним середовищем та господарською діяльністю людини;
- г) знати основні принципи розміщення виробництва і вміти показати їх застосування у практиці;
- д) володіти необхідними навичками в роботі з планом, картою, глобусом, з цифрами і графічним матеріалом, з деякими приладами, які використовуються в спостереженнях за погодою, в роботі на місцевості та інші;
- е) знати особливості природно-ресурсного потенціалу, демографічні, соціальні, господарські та екологічні проблеми України;
- є) знати основні глобальні проблеми людства, тенденції, розвитку світового господарства, роль і місце окремих країн в світовій політиці і економіці.

І. Загальний огляд земної кулі

План місцевості. Поняття про план місцевості. Горизонт. Сторони горизонту. Способи орієнтування на місцевості. Вміння користуватися компасом. Азимут. Масштаб та його види. Абсолютна і відносна висоти точок місцевості. Використання планів у практичній діяльності людей.

Географічна карта. Поняття про географічну карту. Основні відмінності географічної карти від плану місцевості. Типи карт. Вимірювання відстаней по карті за допомогою масштабу. Вміння по карті виміряти довжину річки, визначити висоту гір, глибину океанів і морів. Особливості картографічного зображення. Неминучість спотворення на картах внаслідок кривизни Землі: елементарні поняття про характер цих спотворень (відстаней, напрямків і площ). Градусна сітка на карті та її елементи. Географічна широта і довгота. Окомірна зйомка місцевості. Значення карти в житті та господарській діяльності людини.

Форма і рух Землі. Сонячна система та її будова. Розвиток уявлень про форму Землі. Фізико-географічне значення форми Землі. Розміри земної кулі. Добове обертання Землі. Місцевий, поясний і декретний час, лінія зміни дат. Річний рух Землі та його наслідки. Тропіки і полярні кола.

Літосфера і рельєф. Внутрішня будова Землі. Поняття “літосфера”. Типи земної кори. Зовнішні сили, які змінюють поверхню Землі. Вивітрювання. Робота вітру. Робота текучих вод. Робота льодовиків. Внутрішні сили, що зумовлюють зміни земної кори. Вулкани та райони їх поширення. Землетруси та райони їх поширення. Утворення материків та океанів. Форми земної поверхні: рівнини, низовини, плоскогір'я, гори і нагір'я. Гори складчасті, брилові, складчасто-брилові. Поняття про річкову долину. Значення рельєфу в господарській діяльності людини. Мінерали і гірські породи, що складають земну кору. Надра та їх охорона.

Атмосфера. Поняття про атмосферу. Висота, межі і будова атмосфери. Загальна циркуляція атмосфери. Нагрівання атмосфери. Зміна температури повітря залежно від географічної широти, висоти над рівнем океану. Тиск атмосфери і його вимірювання. Вітри та їх походження. Бризи, мусони, пасати, циклони і антициклони. Водяна пара в атмосфері. Атмосферні опади та їх утворення. Розподіл опадів на поверхні земної кулі. Вимірювання кількості опадів. Погода. Характеристика складових стану погоди. Спостереження за погодою. Значення вивчення погоди для народного господарства.

Клімат. Залежність клімату від географічної широти, близькості моря, морських течій, рельєфу і висоти місцевості. Значення клімату в господарській діяльності людини.

Гідросфера. Поняття про гідросферу. Світовий кругообіг води. Світовий океан та його частини: океани, моря, затоки і протоки. Суходіл в Океані. Географічне положення, особливості рельєфу дна Океану, характерні риси клімату океанів, основні морські течії, господарське освоєння океанів. Температура і солоність води. Вміння визначати глибини на карті. Рух води в Світовому Океані. Морські течії. Господарське значення морів. Розчленованість берегової лінії. Підземні води. Джерела. Використання підземних вод

і джерел. Річка та її частини. Живлення річок. Басейни і вододіли. Канали та водосховища. Використання річок у господарській діяльності людини. Озера, типи озерних улоговин та їх господарське використання. Болота та їх використання. Льодовики.

Біосфера. Поняття про біосферу. Походження і поширення життя на Землі. Рослинність суходолу та океану. Тваринний світ суходолу та океану. Вплив біосфери на інші оболонки. Вплив людини на біосферу.

Географічна оболонка. Поняття про географічну оболонку. Загальні риси географічної оболонки. Поняття про природний комплекс. Взаємодія рельєфу і клімату та їх вплив на ґрунти, рослинність, тваринний світ. Зміна природних комплексів під впливом господарської діяльності людей.

Фізико-географічний огляд частин світу та материків. Європа. Азія. Африка. Америка. Північна Америка. Південна Америка. Австралія. Антарктида. Тихий океан. Атлантичний океан. Індійський океан. Північний Льодовитий океан.

II. Географія України

1. Фізична географія України.

Географічне положення. Предмет фізичної географії України. Оцінка вигідності фізико-географічного положення України. Географічне положення. Кордони. Становлення Української держави. Місце України на Землі. Дослідження території України. Джерела географічної інформації.

Рельєф, геологічна будова і корисні копалини. Основні риси рельєфу: низовини, височини, гори. Тектонічна будова і тектонічні структури. Особливості геологічної будови території України. Геоморфологічна будова і основні форми рельєфу. Закономірності поширення, характеристика і господарська оцінка надр України. Паливні корисні копалини. Рудні корисні копалини. Нерудні корисні копалини.

Клімат і кліматичні ресурси. Основні кліматотвірні чинники. Загальні риси клімату. Типи повітряних мас. Розподіл температур повітря і опадів на території України. Основні кліматичні показники. Неприятливі погодні явища. Енергетичні кліматичні ресурси. Прогноз погоди.

Внутрішні води. Загальні гідрографічні особливості території України. Гідрологічний і гідрохімічний режими, флора і фауна. Поверхневі води, особливості їх формування й розподілу. Основні річки, річкові басейни. Канали. Озера і водосховища. Підземні води. Болота, їх типи і поширення. Водний баланс і водні ресурси України, способи їх раціонального використання і охорони.

Ґрунтовий покрив, земельні ресурси. Умови ґрунтоутворення. Основні генетичні типи ґрунтів, закономірності їх поширення. Карта ґрунтів. Господарське використання ґрунтів. Земельні ресурси. Охорона земельних ресурсів.

Рослинність і тваринний світ. Різноманітність видового складу, закономірності поширення рослинності. Рослинні компоненти лісів, степів, луків, боліт. Різноманітність видового складу тварин. Фауністичні комплекси лісової, лісостепової, степової зон, Українських Карпат, Кримських гір. Несприятливі фізико-географічні процеси і явища.

Природні комплекси і фізико-географічне районування. Умови розвитку і характерні риси природних комплексів. Розвиток ландшафтів України в антропогені. Зміни ландшафтів України за історичний час. Класифікація ландшафтів. Фізико-географічне районування України, його наукове і практичне значення. Природно-господарська характеристика природних зон України. Зона мішаних хвойно-широколистяних лісів. Лісостепова зона. Степова зона. Українські Карпати. Кримські гори. Природні комплекси морів, що омивають Україну, проблеми використання і охорони їхніх вод. Чорне море. Азовське море.

2. Економічна і соціальна географія України

Економіко- і політико-географічне положення України. Проголошення незалежності України та її вплив на геополітичну ситуацію в Європі. Економіко-географічне положення і його господарська оцінка. Сучасний адміністративний поділ. Геополітичні аспекти взаємодії з іншими державами. Місце України на політичній і економічній карті світу.

Населення і трудові ресурси. Територіальні відмінності і чинники розміщення і густоти населення. Природні і екологічні умови життя населення та їхній вплив на основні показники його розміщення. Природний рух населення. Вікова і статева структура. Погіршення демографічної ситуації та шляхи розв'язання цієї проблеми. Економічна криза і демографічна політика. Міграція населення, види і причини. Національний та етнічний склад населення. Українська діаспора і причини її виникнення. Урбанізація та регіональні відмінності в її рівнях. Типи міських поселень. Функції міст і міські агломерації. Сільське розселення та його територіальні відмінності. Демографічні проблеми сільського населення України, шляхи їх вирішення. Трудові ресурси та їх розподіл за галузями господарства і в регіонах. Раціональне використання трудових ресурсів. Безробіття і його географічні аспекти.

Формування господарського комплексу України та його структура. Поняття про господарство і національний господарський комплекс. Історія формування господарського комплексу. Основні риси галузевої структури господарства. Сучасні проблеми розвитку та територіальної організації.

Промисловість. Загальна характеристика розвитку і розміщення промисловості. Галузева структура, спеціалізація і основні міжгалузеві комплекси. Сучасні проблеми і перспективи розвитку та розміщення промисловості.

Паливно-енергетичний комплекс. Структура, місце і роль у господарському комплексі. Вугільна промисловість. Райони добування і використання вугілля. Проблеми і перспективи дальшого розвитку. Нафтова і газова промисловість. Основні райони нафто- і газовидобутку. Перспективи розвитку нафтової та газової промисловості. Електроенергетика, її структура, розвиток і розміщення основних типів електростанцій. Екологічні проблеми розвитку паливно-енергетичного комплексу.

Металургійний комплекс. Структура, місце і роль у господарстві. Чинники розвитку і розміщення. Сировинна база. Географія чорної металургії. Кольорова металургія. Основні галузі та їх розміщення. Проблеми і перспективи розвитку металургійного комплексу.

Машинобудівний комплекс. Значення, місце і роль у господарстві. Структура і принципи розміщення. Розміщення окремих галузей. Територіальна організація машинобудування. Проблеми і перспективи розвитку.

Хімічний комплекс. Значення, місце і роль комплексу. Сировинна база. Галузева структура хімічної промисловості. Географія окремих галузей хімічної промисловості. Проблеми і перспективи розвитку.

Лісопромисловий комплекс. Структура і значення. Лісове господарство (лісозаготівельна промисловість). Деревообробна промисловість. Целюлозно-паперова промисловість. Лісохімічна і гідролізна промисловість. Проблеми і перспективи розвитку лісопромислового комплексу.

Будівельний комплекс. Структура і значення. Чинники розвитку і розміщення. Географія цементної промисловості.

Соціальний комплекс. Галузева структура і значення. Легка промисловість, структура, принципи розміщення і географія. Сфера послуг, її розвиток і розміщення.

Агропромисловий комплекс (АПК). Роль, місце і значення АПК. Структура комплексу та основні його ланки. Земельний фонд. Рослинництво. Зернові культури. Галузі, що переробляють продукцію зернового господарства. Вирощування технічних культур. Галузі переробки технічних культур. Вирощування картоплі та овочів, садівництво. Ягідництво і виноградарство. Переробні галузі. Тваринництво. Галузі переробки тваринницької продукції. Агропромислові зони.

Транспортний комплекс і міжнародні економічні зв'язки. Роль і значен-

ня транспорту. Основні види транспорту та особливості їх розміщення.

Україна і світове господарство. Зовнішні економічні зв'язки.

Економічні райони. Географічний поділ праці й економічне районування України. Донецький район. Придніпровський район. Північно-східний район. Столичний район. Центральний район. Причорноморський район. Подільський район. Північно-західний район. Карпатський район.

Раціональне використання природних умов і природних ресурсів та їх охорона. Вплив господарської діяльності на природні умови і природні ресурси. Геоєкоситуація в Україні. Види впливу на довкілля. Раціональне використання та охорона природних умов і природних ресурсів. Мінерально-сировинні ресурси. Кліматичні ресурси. Проблеми охорони природних систем Чорного та Азовського морів і водних ресурсів. Земельні ресурси та їх використання. Біотичні ресурси, їх раціональне використання та охорона. Рекреаційні ресурси. Природоохоронні комплекси.

Глобальні проблеми людства та їх прояв на території України.

Географія своєї області. Загальна характеристика.

III. ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ СВІТУ

Сучасна політична карта світу. Етапи формування політичної карти світу. Типологія країн. Показники, що визначають рівень економічного розвитку країн. Форми правління й адміністративно-територіального устрою країн. Сучасна політична карта. Європа. Азія. Африка. Америка. Міжнародні організації.

Географія світових природних ресурсів. Світові природні ресурси. Географія світових природних ресурсів. Мінеральні ресурси. Земельні ресурси. Лісові ресурси. Водні ресурси. Природні ресурси Світового океану. Ресурсозабезпеченість. Ресурсозбереження.

Географія населення світу. Чисельність населення і його динаміка. Природний рух населення та його відтворення. Демографічна політика. Статевий склад населення. Віковий склад населення. Етнічний (національний) склад населення. Найчисельніші народи. Мовні сім'ї. Релігії народів світу. Нерівномірність розміщення населення на Землі. Урбанізація та її проблеми. Міське населення світу. Сільське населення світу. Міграційні процеси. Трудові ресурси. Зайнятість населення в різних сферах господарства країн та регіонів світу.

Світове господарство. Поняття про світове господарство та етапи його формування. Чинники і принципи розміщення виробництва. Світове

господарство в період НТР, основні риси НТР. Вплив НТР на галузеву структуру та розміщення виробництва.

Географія промисловості світу. Структура промисловості. Світова паливно-енергетична система. Географія вугільної промисловості. Географія нафтової промисловості. Географія газової промисловості. Електроенергетика світу. Чорна металургія та основні райони її розвитку і розміщення. Кольорова металургія та основні райони її розвитку і розміщення. Машинобудування, його структура та географія основних галузей. Хімічна промисловість.

Географія сільського господарства. Галузева структура. Особливості розміщення галузей рослинництва (землеробства). Особливості розміщення галузей тваринництва.

Географія транспорту. Значення і місце у світовому господарстві. Розвиток і розміщення найважливіших видів транспорту. Залізничний транспорт. Автомобільний транспорт. Розвиток і розміщення морсько-го транспорту.

Зовнішні економічні зв'язки. Сутність і основні форми економічного співробітництва. Міжнародний туризм та його різновидності.

Міжнародний географічний поділ праці. Поняття про міжнародний географічний поділ праці та його особливості. Спеціалізація і кооперування в країнах світу. Інтеграція країн світу.

Глобальні проблеми людства. Виникнення глобальних проблем людства. Найважливіші проблеми сучасності. Демографічна проблема. Екологічна проблема. Енергетична проблема. Продовольча проблема. Проблема війни і миру. Проблеми освоєння ресурсів океану та способи їх вирішення.

Економіко-географічна характеристика країн світу. Німеччина. Великобританія. Франція. Італія. Одна з країн Центральної Європи (Польща). Білорусь. Республіка Молдова. Одна із країн Балтії (Естонія). Росія (Російська Федерація). Казахстан. Одна з країн Центральної Азії (Туркменістан). Одна з країн Закавказзя (Грузія). Японія. Китай. Індія. Туреччина. Сполучені Штати Америки (США). Канада. Бразилія. Аргентина. Одна із країн Африки (Алжир). Австралійський Союз (Австралія).